

LIETUVIŲ POEZIJA III

PADARYTA ČIA, KO NEBUVO GALĖTA PADARYTI LIETUVOJE

Lietuvoje tebegalioja dėsniš, įsakmiai kitados K. Korsako paskelbtas: „Mums būtina viską marksistiškai pervertinti... Objektyvumas prie nieko gero neprives“ (*Pergalė*, 1959).

Tai nereiškia, kad tų žodžių autorius taip galvoja, bet jam būtina taip kalbėti!

Kad tai būtina, buvo matyti ir iš *Lietuvių poezijos* dviejų tomų, išleistų Vilniuje 1967 (antras leidimas 1969). Juose pirmumas atiduotas prokomunistiniam poetam, nors jie literatūrinio požiūriu nereikšmingi; juose partine doktrina pamatuoti ir tie poetai, kurie rašė išėivijoje: arba jų raštai visai nutylėti, arba suminėti tik tie, kurie buvo pasirodę nepriklausomoje Lietuvoje.

Buvo tad natūralu ir prasminga laisvajame pasauly padaryti tai, ko nebus leista okupuotoje Lietuvoje. Prasminga buvo išleisti rinkinį tos poezijos, kuri pasirodė išėivijoje.

Iniciatyvos ėmėsi Kazys Bradūnas, išėivijos gyvenime, berods, didžiausias literatūrinio gyvenimo judintojas, organizatorius. Jis vienas iš pirmųjų organizavo ir redagavo dar Vokietijoje *Aidų* žurnalą; jis vienas iš buvusių *Literatūros lan-*

ky redaktorių; jis dabar gyvai, kartais provokuojančiais brūkšniais organizuoja kultūrinio gyvenimo vaizdą *Draugo* šeštadieniniame priede; jis redagavo eilę literatūrinių leidinių, paskiausiai *Lietuvių literatūrą svetur* (1968), o dabar — *Lietuvių poeziją 1945—1971*.

Kūrybinis pajėgumas, jo amžiaus, kaip sakoma, pati jaunystės viršūnė (55 metai) įgalina laukti dar ne vieno panašaus darbo kaip ši knyga.

Knyga naudinga. Naudinga, nes ji sutelkia vienon vieton daugumą išeivijos poetų, duoda išeivijos poezijos bendrą vaizdą.

Naudinga ir dėl to, kad ji papildo lietuvių poezijos augimo vaizdą, kurį vienašališkai buvo davę Lietuvoje išleisti rinkiniai. „Redaktoriaus žodyje“ ir sakoma, jog ši knyga esąs „lyg ir trečias tomas anos vilniškės antologijos, kad bendrasis lietuvių poezijos veidas pasiliktų autentiškas, niekieno iš pašalės nesužalotas“.

Iš anų vilniškių rinkinių šiai knygai paskolintas ir viršelis; paskolinta pati knygos sutvarkymo technika ir net šriftas parinktas tokis pat.

(Gali būti diskusijų klausimas, ar gerai padaryta nepažymėjus, jog tai paimta iš anų vilniškių leidinių!).

Redaktoriui šiame rinkiny teko prisiimti didesnę atsakomybę negu jo redaguotoje *Lietuvių literatūroje svetur*. Ten jis sudėjo eilės autorių paruoštus rašinius, palikdamas jų kiekvieno individualybę — galvojimą ir stilių. Čia teko pačiam nelengvas uždavinys — kuriuos poetus dėti, kuriuos jų poezijos pavyzdžius parinkti.

Poetų pririnko 80. Parinko ir tuos, kurie išleido savo poezijos rinkinius, ir tuos, kurie tepasirodė periodikoje. Bet ne visus: „antologijon nepateko vienas kitas ir eilėraščių rinkinius išleidęs, bet jais neprašokęs savo kelio pirmatakių ir nieko naujo mūsų poezijos raidoje neatnešęs“.

Tai jau subjektyvus vertinimo matas — redaktoriaus skonis. Ir čia jis rizikavo sulaukti nepasitenkinimo tų, kurie nepateko į antologiją, nors yra išleidę savo poezijos rinkinį ar rinkinius. Nepateko kai kas ir iš tokių, kurių pavyzdžiai buvo įdėti ankstesnėje antologijoje.

Šiam apžvalgininkui rodosi, kad subjektyviu matu matuodamas, redaktorius be reikalo mėgino logiškai aiškintis. Pvz., dėjo Mačernio poeziją, nors ji rašyta ne išėivijoje, rašyta prieš 1945 metus, kuriais čia pradedama atranka. Aiškina, jog dėjo dėl to, kad jo poezija buvo paskelbta išėivijoje. Bet tokia logika pasigestum ir V. Putino Mykolaičio paskutinių eilėraščių, kurie buvo paskelbti išėivijoje, o Lietuvoje vietos jiems nebuvo. Dar labiau pasigestum Mykolo Vilties *Neparašytų laiškų*, kurie buvo minimi ir *Lietuvių literatūra svetur*. Tegul jie buvo parašyti okupuotoje Lietuvoje, bet jie paskelbti taip pat čia išėivijoje, ir tarp jų yra stipresnės poetinės jėgos eilėraščių negu antologijoje paskelbti kai kurių poetų tom pačiom temom eilėraščiai.

To nevertėjo praleisti, norint, kad „poezijos veidas išliktų autentiškas...“

Rūpestingai parinktiems poetam atseikėtas puslapių skaičius. Pirmoj vietoj atsிடūrė J. Aistis — 24 psl.; antroj Radauskas ir Niliūnas — 23 psl.; trečioj Brazdžionis, Nagys, Šlaitas — 22 psl.; save redaktorius nukėlė su Mackum — 21 psl.

Juos visus sugrupavo jau formaliai objektyviniu pagrindu — pagal gimimo metus. Iš šios tvarkos tepadarė išimtį tik M. Vaitkui — jį paleido pirmuoju, nors jis 10 metų jaunesnis už Baltrušaitį; toliau jau chronologiškai. Jei vyriausias poetas gimęs 1873 (Baltrušaitis), tai jauniausia 1954 (Daiva Karužaitė).

Visam rinkiniui palankiai skaitytoją nuteikia Viktorijos Skrupskelytės (dr. prof.) tos poezijos apžvalga „Egzodo poezijos šuoliai“.

Skaitytojui apžvalga palieka pasitenkinimo, kad išėivijoje susidarė savas literatūros specialistų prieauglis. Anksčiau gambiai ėmė reikštis R. Šilbajoris, paskiau B. Ciplauskaitė, I. Gražytė, V. Skrupskelytė.

V. Skrupskelytės čia paskelbta studija (40 puslapių!) palieka pasigrožėjimo, kad išėjusi visus tremties ir įsipilietinimo į svetimą aplinką etapus, yra susidariusi lankstų, subtilų, niuansuotą lietuvišką sakinį. Pasigrožėjimo, kad jos rašiny nerasi išdidžios teisėjo pozos — pasmerkimo, ironijos ar pompastiško gyrimo nagrinėjamam kūriniumi. Ji eina prie kūrinio su nusiteikimu jį suprasti, atidaryti duris į jo vidų, parodyti, kaip to kūrinio esmę atitinka dvasinė ir žodinė išraiška. Ir šiame kely jį parodo didelio įsijautimo, suvokimo, sintetinio sprendimo.

Ji sustoja ne prie visų antologijos poetų. Tik prie „kertiųjų“, būdingų savam laikotarpiui, ir toliau paralelėm bei kontrastais paseka per visus 25 metus tos poezijos šuolius. Tiesa, labai artimus tiems, kokius buvo pastebėjęs J. Girnius *Lietuvių literatūros svetur* Visumos žvilgsny.

Svarstymą baigia, lygindama išėivijos ir pavergtos Lietuvos poezijos raidą. Jos išvada: nėra esminio skirtumo tarp dvejopuose kraštuose augančios poezijos. Esąs betgi skirtingas evoliucijos tempas. „Išėivijoje poezija vystėsi kur kas greičiau, ir todėl jau 1945—1950 metų bėgyje pasuko į motyvus bei kalbinius eksperimentus, kurie okupuotos Lietuvos poezijoje pasirodė tik penkiolika metų vėliau“ (44 p.).

Apie šią knygą teko platėliau atsiliiepti, nes tai knyga neeilinė.

(*Lietuvių poezija išėivijoje 1945—1971*. III). Redagavo Kazys Bradūnas. Išleido Ateitis. Chicago, 1971, 672 psl., kaina 13 dol.).